

UNA CAUSA CRIMINAL DEL SOCORS DE CIUTADELLA

Joan Rosselló Lliteras

Durant l'època precedent a la reforma tridentina, la vida conventual tenia molt a desitjar en les coses referents a moral i bons costums. No direm que els monestirs de les nostres contrades fossin millors ni pitjors, però no s'alliberaren dels efectes d'aquell corrent de relaxació i, a vegades, depravació. El procés seguit contra fr. Gabriel Barceló n'és una prova patent (1).

Fr. Gabriel Barceló, Pvre. religiós de Sant Agustí del convent del Socors de Ciutadella, natural de la mateixa vila, amb l'ajuda del soldat Pere Duran, natural de St. Joan de les Abadesses (Vic), la nit del 30 de juny a 1 de juliol de 1562 ofegà el prior Fr. Miquel Guerrero, li robà els diners i en féu part al referit soldat. Per dissimular el fet, l'endemà matí celebrà missa com si res no hagués passat.

Els qui denunciaren el fet foren Pere Ametller i Rafel Domech Pelegrí, obrers del Socors. No es fa menció d'altres frares de dit convent. Ben prest les sospites recaigueren sobre fr. Gabriel Barceló i el soldat pere Duran. Les primeres inquisicions, tal volta de caràcter privat, les feren altres dos soldats: Hernan Peris i Francesc Cortès. Pere Duran confessà la pròpia culpa i denuncià el procediment del frare amb riquesa de detalls. Dins breus dies fou condemnat a mort per crim d'homicidi i sacrilegi: arrossegat per la vila, tallar-li les orelles i degollar-lo en la forca del born, i «apres ne sien fets quatre quarters».

El frare tenia manco sinceritat en les seves declaracions. No obstant açò, admetia haver assassinat el prior en un moment d'ira, i per això ho reputava com un pecat venial i volia anar a Roma a demanar l'absolució del papa; sembla que no trobà cap barca que el volgués, i els propis familiars el rebutjaven. Després que fou portat a les «càrcers» episcopals de Mallorca, tengué per advocat i defensor Guillem Bramona, clergue, procurador dels Pobres de Crist,

el qual solament pogué implorar clemència i pietat al vicari general i el jutge especialment designat per la Santa Seu.

La sentència, que fou dada el mes de gener de 1564, el declarà culpable d'haver estrangulat el prior i haver-li robat, i el condemnà a ésser degradat de les ordes sagrades i lliurat a la cúria secular.

Cal que diguem així mateix que les deposicions de testimonis es prenien a la cúria reial de Menorca, d'on era enviada una còpia autenticada al vicari general de Mallorca.

Denúncia

Die prima mensis julii anno a nat. Dni. MDLXII. = Dictis die et anno lo magnifich mossen Pere Amel·ler y mestra Raphel Domenech Pelegrí, obrers del monastir de la gloriosa Verge Maria del Sucors de la present vila de Ciutadelle de la Ylla de Menorca, comparegueren devant lo magnifich miçer Francesch Vives, doctor en quiscun dret e ordinari assessor de la governatio de dita ylla e denunciaren com les ere vintgut a noticia que lo pare frare Miquel Guerrero, prior de dit monastir seria estat trobat mort e axi ells haguda dita noticia per frare Gabriel Barçaló, frare de dit monastir, anaren an al dit monastir y han trobat dir prior mort en lo llit ab la camisa y tunica y per lo que veren dit prior ab la cara alterada y sanch traida y lo cors vergat y sanch trait y lo coll scarrinxat supplicaren y requeriren al dit magnifich assessor que volgues examinar la mort del dit prior maiorment que tenen infformatio que dit prior tenia quatra culleres de argent y que el han vista tenir una pessa de quatra ducats en or y altres pessas de or y hara no se li ha trobat sino quaranta un reals castellans dins una caixa que estava uberta. Quare etc.

(1) ADM. 18/10/12. *Processus fratris Gabrielis Barzalo*. 1 de juliol de 1562. 31 x 22,43 fs. en mal estat, mutilat en la part inferior.

E foren interrogats migensant jurament si las cosas per ells denunciades passen axí en veritat. = E digueren que sí.

Interrogats qui pot seber que lo dit prior tingues lo sobredit. = E dix mestre Miquelot y Francisco qui ere coch del señor governador y frare Francesch Xamena.

Interrogats qui conferia en lo monastir (...).

Manifest del cors del Rnd. Pare Frare Miquel Guerrero

Die prima mensis julii anno a nat. Dni MDLXII. = Dictis die et anno constituit personalmente lo magnífich misser Francesch Vives doctor en quiscun dret e ordinari assessor de la Governació de la present Ylla de Menorca ensemps ab mi Barthomeu Vell, notari y regent la scrivania de la governació criminal de dita ylla dins la iglesia del monastir de nostra Señora del Sucors, presents per testimonis mossen Martí Pons, fill de mossen Ferrer, Johan Ferlandiz y present mestra Domingo Liscano, chirurgia, fonch manifestat lo cors del reverent pare frare Miquel Guerrero, prior de dit monastir en la forma següent.

E primo migensant jurament fonch interrogat mestra Domingo Liscano, chirurgia, si conex aquell cors de qui es. = E dix que es lo cors del prior.

Interrogat si conex que sie mort. = E dix que sí, que es mort.

Interrogat com ho conex. = E dix perquel he tocat y cridat y palpat ab mas mans y coneix vertaderament que es mort.

Interrogat de que judique es mort. = E dix: Jo no se de que es mort, ni se que tingues sino mal a la cama, però no era cosa mortal.

(...) y ran de la barba vermell y lo cap sanch traie y en lo dit manuell de la ma dreta te una nafreta fresca.

Interrogat si per la peritja que de son art te, judique que sie estat scanyat. = E dix segons lo que jo punch entendre es de sospitar.

Item mossen Martí Pons y Joan Ferlandiz foren interrogats mitgensant jurament si conexen aquell cors. = E digueren que sí, que ere del prior del Sucors.

Interrogats si coneixen que sie mort. = E digueren que sí, que es mort.

Interrogats si veuhen que dit cors estigues vergat per lo cors y sanch trait y que al coll tingua vermell y sflorat y lo cap sang trait. = E digueren que te lo cors vergat y sang trait y lo coll sflorat y vermell y lo cap sang trait.

E digueren que es de sospitar y queu creuen per lo quen han vists altres scanyats de semblans manera. Quare etc.

Die secunda mensis julii anno a nat. Dni. MDLXII.

Francisco Pedros, valencià, que fong coch del señor governador, testimoni citat lo qual jura dir veritat la que sapie en e sobre lo que sera interrogat.

(...) Interrogat si sab que sie mort. = E dix a mi mo digueren y jo aní allí y trobil mort.

Interrogat si sab que sie mort de mort violenta que hagen scanyat. = E dix jo nou se de mes que he vist, que tenia tot lo coll sgarrapat y los morros funyats y la cara morada de la sang y lo cors y lo bras vergat de unas clapas de sang traída y los genitius tots morats y lo dit manuell de la ma dreta naffrat de fresc; y lo barber mestra Domingo, que trobi allí me dix que aquells senyals denotaven quel havien offegat.

Interrogat si sab que lo dit prior vivint tingues diners alguns e de quina e qual qualitat e quina suma. = E dix un dia que pot haver circa de un mes y mig estant jo ab dit prior a la sala del monastir me mostrà cent coronas en or y un doblo en or de quatre de dos caras y sis o set doblons en or los quals trague de una bosseta de stam blanch viada de blau forrada de cuyro la qual aportave als pits dintre la tunica la qual moneda ja abans me havia amostrada tres o quatre vegadas.

Interrogat si ninguna vegada de las que diu li amostra la dita moneda hi havia algu ab ells. = E dix sempre me amostra los diners a soles, salvo que un dia estant bax a la creu del Sucors frare Gabriel Barçelo

fent una bossa de fil dix lo prior: a mi frare Gabriel me ha dexada la bossa tua y adobem la mia; y tragues la bossa dels pits y dix: veus assi las bossas que fa frare Gabriel; y frare Gabriel le va veure per que com dich ere present, ver es que lo prior no trague los diners de la bossa.

Interrogat si ell testimoni sab que lo dit prior tingues ninguns altres diners. E dix: estant jo en casa del señor governador ab tres vegades li camvihi vuit lliures mallorquinas ab rals castellans de quatre y de dos y senzills.

(...) de plata grossa y obrada a manera de un cornet y al cap tenia una poteta de bou.

Interrogat si sab quina gent convensava y trescava ab dit prior en lo monastir. = E dix no se mes de frare Gbriel Barçelo y un minyo de na Peu-Ampla que y anava quant dit frare Gabriel ere a captar lana. = Fuit sibi lectum.

Die quarta mensis iulii anno a nat. Dni. MDLXII.

Hernan Periz, soldat, testimoni cridat, lo qual jura dir veritat la que sapie en e sobre lo que sera interrogat.

E primo fonch interrogat si sab ell testimoni qui ha mort ni robat frare Miquel Guerrero, prior del Sucors. = E dix: per lo sacrament que jo he fet que heri demati venint de la guarda me dix Francisco Cortes: No sabeu señor Hernan Periz com va rum, rum, que haurien offegat lo prior del Sucors qui es estat trobat mort y volen dir quey es estat Pere Duran, soldat. E jo digui: gran vellacaria es pero prengam lo an al dit Pere Duran y sebrem dell la veritat e axi lo dit Cortès lo pren e interrogant lo li dix: vine assi que jo he entes que tu y lo frare del Sucors haurieu scanyat lo prior del Sucors y lo dit Pere Duran nega que tal no havia fet. E apres li ha confessat dit Duran an al dit Cortès a la tarda que ell se trobava al Sucors que estava retret allí y entrada de nit va veure que lo dit frare Gabriel Barçalo stava afferrat ab lo dit prior y lo offega dins la cambra ahont dit prior dormia e que lo dit frare Gabriel dix an al dit Pere Duran: callau, voleu moneda de or o argent, sols que no digau res; y axi li dona moneda de or y pessas de vuyt la qual moneda he vista jo en mans de dit Pere Duran devant de frare Ximeniz y frare Gabriel Vell y lo dit Cortès, y del dit frare Gabriel Barçalo en la claustra del monastiri de sant Francesch e axi lo Pere Duran donava en presentia nostra al frare Gabriel Barçelo deu scuts en or y no (...) vella-co tal maldat haveu de fer vos y frare Ximeniz prengue la moneda en la ma y dix ha esta es la moneda o mal home, y les hores prengue le Cortes y jo digui li: que fareu aquexa moneda, tornau la a son hamo; e les hores lo dit Pere Duran dix: ja que men tinch anar ab que men anire y axi frare Ximeniz dix: tornau li la moneda puys frare Gabriel ley ha donada; y axi dit Cortes li dona a dit Pere Duran la moneda que tenia y aço es tot lo que jo se.

Interrogat quina moneda pregue frare Ximeniz e da ma de qui. = E dix frare Gabriel Barçelo dona a frare Ximeniz una pessa de quatre ducats en or y dos doblons de or y duas culleras de argent.

Interrogat qui pot seber en ditas cosas. = E dix los frares de Sant Francesc y Cortès.

Fuit sibi lectum et perseveravit.

Francesc Cortès, soldat, testimoni cridat, lo qual jura dir veritat la que sapie en sobre lo que sera interrogat.

E primo fonch interrogat que digue tot lo que sab sobre la mort de frare Miquel Guerrero, prior del Sucors. = E dix heri venint de la guarda digui a Hernan Periz que hera de aquest frare com lo han mort disimuladament y digui per cert que tinch suspistes que Pere Duran hi sab alguna cosa. E les hores jo cridi Pere Duran hi sab alguna cosa. E les hores jo cridi Pere Duran y li digui: veniu assi, sabeu lo que es estat del frare del Sucors: y ell dix me que no sebia ninguna cosa y jo li digui que jo havia estat aquella nit fora y quem parla que havia hoida remor en lo monastir e dix lo dit Pere Duran noy se res que en la vila he dormit y jo digui li dehont haveu hagut vos los diners quem han dit que teniu e diguem ell: un scut de or tinch que ha mes de un mes quel he

trobat y si voleu jol vos aportare e jo digui li: anau en bona hora, que ja parlarem y no he menester vostros diners y al cap de estona Hernan Periz y jo anarem a la posada y jo digui en presentia del dit Periz: veniu (...) ere anat a rentar las camas a la cala. E les hores lo dit Pere Duran me confessa que frare Gabriel li havia dit quel tingues secret de un negoci que volia fer y les hores lo frare Gabriel se leva del lit y ell resta y a cap de un poch senti remor y ana alla y troba que estava offegant lo prior y que ell li digue per aque feu axo pare. E lo dit frare Gabriel dix: per amor de Deu quem fassau pler de tancar las portas y les hores dit Pere Duran ana a tancar las portas dix frare Gabriel: per amor de Deu quem tingau secret y dona li scuts en or y pessas de vuyt de argent y ell los prengue y los me amotra y de aço doni raho a Hernan Periz y anarem nos ne los dos al monastir del Sucors per entendre la veritat del negoci del dit frare Gabriel Barçelo a la sua sella y entra Hernan Periz ab dit frare y perla li y quant hague perla dit Periz jo tambe munti a la sel-la y parlarem tots tres y li digui: Pare, vos sou luterà, a la sella y parlarem tots tres y li digui: Pare, vos sou luterà, per que hau dita missa vuy y lo dit frare Gabriel responguè: per què non dirè, que he fet jo. E les hores jo prengui una ostia y digui axi com está assi la figura de nostro Señor, axi haveu vos offegat lo prior. E ell respos: Si havem de matar un pollastre en casa, jol don a altre quel mate y matere un home? E lo dit frare Gabriel nos digue que nos ne anassem en hora bona, que no erem nosaltres son prelat que haguessem de interrogar, e que sen anirie a Sant Francesch a queixar se als frares que nosaltres anavem alli a fer li sobres, y jo digui: anau que jo hi anire tambe a dir qui sou vos, y encontinent lo dit frare Gabriel isque del monastir y sen ana a Sant Francesch e al cap de un poch dit Hernan Periz y jo anarem a Sant Francesch y trobarem hi lo dit frare Gabriel y jo les hores cridi a part a frare Ximeniz y digui li: Pare, una cosa vos vull contar en confessió, y ell dix, diheu y jo digui, sapiau que tinch entes que frare Gabriel ha offegat lo prior del Sucors y estant axi lo dit frare Gabriel Barçalo y frare Gabriel Vell, frare de Sant Francesch y dit Hernan Periz tenien gran temor de parlar a la porta de la capella e les hores jo y frare Ximeniz nos acostarem a ella y meterem nos a la sacristia y jo digui al dit frare Gabriel: podeu vos negar que no haveu mort al prior y les hores digue lo dit frare Gabriel que ley allevaveu, e jo digui a Hernan Periz: anau a cridar a Pere Duran y veurem assi la veritat. E axi Hernan Periz aporta lo dit Pere Duran e jo digui arrigant aquell: veniu assi, Pere Duran, mostrau los diners que teniu e ell donals me y eren crech, deu coronas en or y pessas de vuyt y de quatre (...) ahont gent nol ves perque havia feta molt gran maldat y que sen anas a Roma. E ell nos dix que per amor de Deu quel tinguessem secret com en confessió. E jo li digui que per mi no se descobriria. E les hores un dels frares de Sant Francesch digue: donau uns quants scuts a aquexos señors. E jo y Hernan Periz diguerem que no havíem menester sos scuts. E les hores lo dit Pere Duran dix: com men anire, puys voleu que men vage sense diners. E les hores dix frare Gabriel Barçalo: donem li los diners que tenia. E jo digui: prengueis en bona hora y ell prengueis y aço es tot lo que jo se.

Interrogat de presents. = E dix Hernan Periz y los dits frares de Sant Francesch. = Fuit sibi lectum et perseveravit.

Dia 4 de juliol, Antoni Llabrès, saig, comunica que per ordre del fiscal ha citat *voce praeconia et sono tubae* Pere Duran, soldat, inculpat de mort e sacrilegi en la persona del prior del Socors, fr. Miquel Guerrero, perquè comparegui a declarar devant la Cúria Real. El mateix dia publica un ban ordenant la cerca i captura del mateix P. Duran, de manera que qualsevulla que «vege dit Pere Duran sie obligat sots la matexa pena de la vida a cridar via fora e perseguir aquell fins e tant sie pres per lo qui el veura o altres qui ab ell se ajuntaran ab lo so de via fora y aquell sien tinguts posar en ma y poder de la regia cort». El ban precedent era del Sr.

Joan de Cardona i Rocaberti, governador i capità general de l'illa de Menorca, que mana publicar-lo a instància del procurador fiscal. El mateix dia mana publicar un altre ban consemblant a instància del conservador del monestir de St. Agustí, per a la captura de fr. Gabriel Barçeló.

«Ara hoiats que mana lo molt spectacle señor Don Joan de Cardona y Rocaberti governador y capità general de la ylla de Menorca ab consell de son magnifich ordinari assessor e interventio del magnifich advocat fiscal a requesta del Rnd. conservador del monestir de Sant Agustí de nostra Señora del Sucors de la ylla de Menorca a tothom generalment de qualsevol grau, conditio o stament sien que no sia algu qui gos ne presumesca paleza ne ocultament donar sucors, favor ne ajuda hospitar ne acullir a frare Gabriel Barçelo, prevere, per ço que es estat inculpat de la mort perpetrada en la persona del Rnd. frare Miquel Guerrero prior de dit monastir y de haver robat aquell y aço mana sa señoria sots pena de la vida, e perque dit frare Gabriel Barçelo vingue en ma y poder de la justícia mana sa señoria a tot hom generalment quil vege pos so de via fora perseguint an aquell fins a pendrel y entregar lo a qualsevol official tant ecclesiastich com secular y aço sots pena de sa vida y confiscacio de bens. E si algu o alguns sentiran dit so de via fora, sien tinguts y obligats sots pena de la vida acudir al via fora ab tota diligentia y presteza per a pendre lo dit fra. Barçelo. E perque ignorantia per algu no pugue esser allegada, mana la present esser publicada en los lochs acustumats de la present ylla. Dats en Ciutadella a V de juliol MDLXII. = Don Joan de Cardona y Rocaberti. = Vidit Franciscus Vives assessor.

Declaracions de Pere Duran

Die quinta mensis julii anno a nat. Dni. MDLXII.

Pere Duran, natural de Sant Joan de las Badessas del bisbat de Vich del principat de Cathalunya, soldat de la companya del capità Onofre Sala, depositant en fet propi sens jurament y en fet strany, testimoni, citat lo qual jura dir veritat la que sapie en e sobre lo que sera interrogat, e per quant es menor de vint y sinch anys, maior empero de deset, li fonch donat en curedor Pere Morro, soldat de la matexa companya, lo qual jura de be y lealment haverse en lo offici de curedor.

E primo fonch interrogat ell depositant testimoni de hont ha haguts los diners ques son trobats en son poder. = E dix lo dimars propessat vingui al monastir de la Verge Maria del Sucors perque anave alsat y restim a dormir aqui ab frare Gabriel Barçelo y essent al lit senti que deyen, ay, ay, ay, y jo levim y traguí lo cap a la finestra per veurer si ho feyen mariners y quant no viu ningu pugui dalt y dins la cambre del prior del Sucors trobi frare Gabriel Barçeló afferrat ab lo prior lo qual caygue mort dient jo an al dit frare Gabriel: que feu, que us barrellau, mort lo haveu, jo men vull anar a clamar al señor governador. E lo dit frare Gabriel dix: anau y tancau la porta y apres que jo abaxi y trobi la porta tancada torni pujar dalt y trobi lo dit frare Gabriel qui escurcullava los habits del prior que ja estava mort y vam dir: que voleu or o argent, y jo vaig dir: lo que vos voldreu. Y donam deu scuts en or y un punyat de reals castellans.

Interrogat que digue de quin modo lan mort. = E dix apres quel hague mort, el y jo lo posarem al lit prenint ell per lo cap y jo per los peus.

Interrogat si ell depositant testimoni dona adjutori a frare Gabriel. = E dix: Jo no li vaig dir mes sino, no haiau por frare Gabriel, que jo so assi present y axil prenguerem hil posarem en lo lit hil cobri fra Gabriel.

(...) e ell dix sí, e jo digui: jon vull y ell donam no mes de deu scuts en or los quals dit frare Gabriel se trague dels pits y donam un punyat de reals castellans de la faldriguera, e dix me jo si ere content, e jo digui si, tot lo que vostra reverentia manarà.

Interrogat que ha fet dels diners. = E dix: Jo quiti un capot que tenia penyora en casa mestra Tica per vuyt sous, e fiu me un saltambarca en

casa mestra Sans quem costa de mans vuyt sous y dos quem doni de estrenas, e compri un arcabus de mestra Gallo per vint y tres reals castellans y doni quatre reals a Alexo Vela apres qui li haguí comptat lo cars.

Interrogat a na qui ho ha comtat mes. = E dix a Hernan Periz y a Cortès, demanant me ells jo siu havia fet.

Interrogat perque anave alsat. = E dix per set palms de brinet que prengui de casa Mauricio y possils penyora en casa de Guillem Camps.

Interrogat si sab que si estat citat. = E dix nou he sebut.

Interrogat qui li va dir que fugis que ja havien pres lo frare. = E dix Cortes y Hernan Periz.

Interrogat ahont ha estat aquestos dias. = E dix a la Coma del Degollador he estat sense menjar fins vuy que he comprat un pa de un peges per sis diners lo qual no conech. = Fuit sibi etc.

Et dicto de fuit reintrogatus dictus Petrus Duran de mandato sue dominationis instante parte fiscali mediante dicto curatore et solito juramento ut sequitur.

Et primo fonch interrogat que vull dir la veritat del que passa. = E dix la real veritat es que quant nos posavem al lit frare Gabriel y jo ell me dix: haveu vists offegats que tornassen negres. E jo digui no, may ne vists. E lo dit frare dix: jo vull offegar (...) me doneu animo, e axi ell puja primer que jo, e quant jo pugi ell ja tenia per terra y dix me donau me animo. E jo digui: no haiu por de res, y axi la fonch mort. E frare Gabriel me va dir que ja haguere mort abans sis fossen barellats y que no ere per a matar una gallina y que axi ho dirie la gent. = Fuit sibi etc.

ACUSACIÓ FISCAL

El mateix dia 5 de juliol el fiscal presentava el següent escrit:

Molt spectable señor governador etc. = Per la spontanea confessió per Pere Duran delat feta et alies consta clarament aquell lo temor de nostro Señor Deu y de sa Magestat apart posat, haver offegat lo Rnt. prior del Sucors dins la sua sel·la y haver lo robat, delict gravissim y digne de molta y cruel pena, per ço la part fiscal ab tota la instantia juridica demana y requir dit delat homicida sacrilego esser castiat y punit en tal manera que a ell sie pena, y exemple a tots los altres. Juribus fiscalibus semper salvís etc. = Pinya, fisci advocatus.

Se donà llicència a Pere Duran per prendre un procurador y advocat.

Sentència contra Pere Duran

Lo molt spectable senyor Don Joan de Cardona y Rocaberti, criat conseller de la Sacra Catòlica y Real Magestat del Rei nostro senyor, e per aquell governador y capita general de la present ylla de Menorca. Vista la fiscal inquisició rebuda a instantia de la part fiscal contra la persona de Pere Duran delat, natural de Sant Joan de las Badissas del bisbat de Vich del principat de Cathalunya, delat inculpat de haver morta y offegada ab animo acordat, juntament ab frare Gabriel Barcelo, prevete del orde del venaventurat sant Augusti de nostra Señora del Sucors al reverend frare Miquel Guerrero, prior de dit monastir e haver aquell robat. Vista las deposicions per dit delat fetas migensat son curedor. Vista la demanda fiscal contra dit Pere Duran delat presentada y la provisio al peu de aquella en la qual fonch proveit que se li intimas a ell dit delat y a son curedor a fer sas deffensas ab potestat de constituir procurador y advocat haguda per publicada la fiscal inquisició. Vista mes avant altra demanda per a que a dit delat se li fos intimat a dir y allegar lo que li fonch intimat a ell y a son curedor. Vistas finalmente totes y sengles cosas, sa señoria los noms de nostro Señor Deu y de lo gloriosa Mare sua y Señora nostra humilment invocats per ço que

lo present juhi meritament proceesca ab consell del magnifich mossen Francesch Vives, doctor en drets, son ordinari assessor y ab interventio del magnifich mossen March Antoni Pinya, advocat fiscal, sententia y declara de la forma y manera següent.

Per ço que clarament consta y es provat tant per la serie de la fiscal inquisició com per la propria y spontanea confessio per dit Perot Duran, soldat delat feta com encara altrament dit delat lo temor de nostro Señor Deu y real correctio apart posada ab animo acordat dins lo monastir de nostra Señora del Sucors haver donat favor, sfors y ajuda a fra. Gabriel Barceló per a que offegas (...) partint aquella entre ells, com clarament consta y es provat tant per la sua propria spontanea confessio com per esser se trobada part de dita moneda en poder del dit Pere Duran, soldat. Per hont sa senyoria, vista y atesa la atrocitat del crim homicidi, sacrilegi per dit delat comes ab dits consell y intervencio condampna lo dit Pere Duran que sie rossegat per los lochs acustumats de la present vila y sie aportat al castell ahont li sien tellades y clavades las orellas e sie aportat a la forca del born ahont sie degollat de guisa que muyra naturalment y la anima li sie separada del cors, e apres ne sien fets quatre quarters perque sie a ell pena y als altres exmemple. = Don Joan de Cardona y Rocaberti. = Vidit Franciscus Vives, assessor. = Vidit Marcus Antonius Pinya, fisci advocatus.

Deposicions contra fra. Gabriel Barceló

Die XVI mensis julii anno a nat. Dni. MDLXII.

Lo magnifich mossen Juan de Torradell, donzell, testimoni citat, lo qual jura dir veritat, la que sapie en e sobre lo que sera interrogat.

E primo fonch interrogat si ell testimoni sab ha vist ne hoit dir que sie estat offegat en lo monastir de nostra Señora del Sucors de la vila de Ciutadelle frare Miquel Guerrero, prior de dit monastir. = E dix que si, queu ha hoit dir.

(...) per quina causa e raho lan offegat. = E dix jo he hoit dir quel ha offegat frare Gabriel Barcelo en companya de un soldat lo qual he vist sententiar en la present vila de Ciutadella per dita mort e lo han offegat per robarli certs diners que dit prior tenia.

Interrogat si ell testimoni se trobà present quant lo señor governador pres lo dit frare Gabriel Barcelo al Pla de las Payssas, lo qual anave alsat per raho de dita mort. = E dix que si, que ell estava en companya del señor governador juntament ab Joan de Lansa.

Interrogat quant lo dit señor governador lo hague pres si li dix: vella-co, no us bastava prou haver mort lo prior que encara despres de haver lo mort haveu dita missa, e si responet dit frare Gabriel Barcelo a semblants paraulas dix: axo flu ho jo per dissimular pero jo men donave mon compte, e si dit señor governador dix com no conegreu quan diguereu la missa, e si a estas paraulas dix lo dit frare Gabriel Barcelo no he conegrat.

E dix per lo jurament que fet he que axi passa en veritat com esta contingut en lo demunt dit interrogatori, e aço se jo per esser mi trobat present.

Interrogat si dit frare Gabriel Barcelo dix que lo que havia fet de matar lo frare queu havia fet ab ira y que per axo sen volia anar en Roma perque lo ques fa ab ira ere pecat venial.

E dix demanant li lo señor governador per ques volia embarcar ab las galeras dix dit frare Barcelo que sen volia anar en Roma per quel havia mort ab ira y lo papa li haguere perdonat perque ere pecat venial y sen fora tornat aqui matex. = Fuit lectum et perseveravit.

Mossen Joan Lansa, alguaxir testimoni citat lo qual jura dir veritat la que sapie en e sobre lo que sera interrogat.

E primo fonch interrogat si ell testimoni se trobave present quant lo señor governador pres a frare Gabriel Barcelo, frare del orde de sant Augusti lo qual anave alsat per la mort perpetrada en la persona de frare (...).

Interrogat si ell dit testimoni senti quant dit señor governador apres de haver pres lo dit frare li digues al dit frare: vellaco, no us bastava prou haver mort lo prior que encara apres haveu dita missa. E si dit frare Barcelo dix a esta paraula: siu he fet axo feye yo per dissimular, pero jo men donava mon compte. E si dit señor governador li dix: com no consagrareu, e si dit frare Barcelo dix: no consagrí. E dix que las paraulas contingudes en dit interrogatori passen axi en veritat, e aso se jo perquel aportava legat.

Interrogat si dit frare Gabriel Barceló dix que lo que ell havia fet de matar lo frare ho havia fet ab ira y que ere pecat venial y que ell sen volia anar en Roma y aquí matex lo papa li haguere perdonat y aquí matex sen fora tornat. = E dix que es axi la veritat.

Interrogat si essent arribat dins la preso en la hora matexa lo señor governador manà a ell tetimoni que regonegues a frare Gabriel Barcelo e si trobà en poder de aquell trenta quatra scuts en or y sexanta nou reals castellans y mig y en quina part de sa persona los hi troba. = E dix: jol fiu despullar y ab una bosseta blanca que tenia als pits li trobarem Antoni Lebres y jo quatra scuts de or y sexanta nou reals castellans y mig y de baix la xella del bras, cusit ab lo sallo, li trobarem trenta scuts en or. = Fuit sibi lectum et perseveravit.

Antoni Lebres, scarçeller dels carcens reals de la present vila de Ciutadella, testimoni citat, lo qual jura dir veritat, la que sapie en e sobre lo que sera interrogat.

E primo fonch interrogat si ell testimoni regonegue juntament ab Joanot Lansa a frare Gabriel Barcelo quant lo señor governador posa lo dit frare Barcelo a la preso e que digue quina ne qual moneda se trobà en poder de aquell y en quina part de sa persona. = E dix que es la veritat que jo juntament ab lo dit Joanot Lansa regonegui lo dit frare Barcelo y trobarem li en una bosseta blanca que tenia als pits quatra scuts en or y sexanta nou reals castellans y mig y de bax la xella del bras, cusit ab lo sallo, trobarem trenta scuts en or. = Fuit sibi lectum et perseveravit.

Segueix una nota sobre la autenticitat de la còpia de les deposicions precedents, de les quals l'original se conserva a la Cúria de la Reial Governació de Menorca, lliurada per Bartomeu Vell, notari, escrivà de dita Cúria de Maó. Porta el segell de la mateixa cúria.

Die XX mensis julii anno a nat. Dni. MDLXII.

Hernan Periz, sergento de la companya del capità Onoffre De Sala, capità de infanteria per Sa Magestat en la vila de Ciutadella de la illa de Menorcha (etc.). Ratifica les deposicions fetes abans. «Jo tench depositat ja en poder del rey (...) i sim mostrau lo que tinch dit, les hores me refirmare millor».

Antoni Llabrès, scarçeller de les carcens reials de Ciutadella, ratifica les deposicions fetes abans.

Francisco Pedros, valencià, que fonch coch del señor governador, testimoni citat lo qual jura dir veritat le que sapia en e sobre del que sera interrogat. Repeteix les deposicions anteriors.

Lo mot spectacle señor Don Joan de Cardona y Rocaberti, governador de la present illa de Menorcha, testimoni citat, o pus ver, jo Sebastià Xamena, notari y scrivà de la cort ecclesiastica ani en casa del senyor governador ensemps ab lo reverent official lo qual jura dir veritat (...).

Omitim l'interrogatori, que coincideix amb els anteriors i no aporta notícies noves.

Josep Martorell, doncell, fou interrogat, *Omissis coeteris*.

E demanantli lo señor Gabriel Xerques volia embarcar en les gales dix dit frare Barcelo que sen volia anar en Roma perque avia mort ab ira y lo papa li aguera perdonat perque era pecat venial y sen fora tornat aquí matex.

Se reprodueixen les deposicions de Pere Duran. *Omissis coeteris*. Ell me dix: aveu vits offegats que tornassen negres. E jo digui: no, may

ne vits, e lo dit frare Gabriel me va dir: Jo vull offegar lo prior qui te quaranta lliures perque jo li he donades dotze de la capta e donar vos ne a vos sinch o sis ducats no vull sino que vos me doneu animo y axi ell puja primer que jo etc.

El notari Sebastià Xamena, escrivà de la cúria ecclesiastica, certifica sobre l'autenticitat de la còpia de les precedents deposicions.

Declaracions de fra Gabriel Barceló

Die tertia novembris anno MDLXIII. = Fuit eductus fr. Gabriel Barcelo.

Et primo fonch interrogat ell delat depositant si conexia a frare Miquel Guerrero, prior del monastir del Socors de Menorca. E dix que ell delat depositant lo conexia molt be perque era son prior y ell era frare del dit monastir.

Interrogat que diga si sap que dit fra. Guerrero sia mort o viu y si sap de quina mort es mort. E dix que ell depositant lo ajuda a soterrar y axi sab que es mort, que un soldat lo forenyà. Que lo soldat quil aufega ley dix y ell depositant qui li donave les unglades en lo coll que quant lo veren, les veyen y a ell depositant les hi mostraren.

Interrogat que diga si dit frare Guerrero era rich o pobre. E dix que ell depositant lo ajuda a soterrar y axi sab que es mort, que un soldat lo forenyà. Que lo soldat quil aufega ley dix y ell depositant qui li donave les unglades en lo coll que quant lo veren, les veyen y a ell depositant les hi mostraren.

Interrogat que diga si dit frare Guerrero era rich o pobre. E dix que ell depositant no y sabia res fins que va veure los diners en mans del soldat quil aufega yis dona a ell depositant lo quell en blanques paraules lo indui an el dit soldat fent que los hi donas.

Interrogat diga si quant frare Guerrero fou mort ell depositant salsa. E dix que ell depositant no se alsa nis mogue fins que lo soldat lo torba qui li digue (...).

Interrogat que diga si ell depositant tenia intent denarse de la ylla de Menorca. E dix que ell no tingue pensament denarsen fins que va veure que ningu de sos parents lo volia veure, tothom fugia dell y axi lavors treballava anarsen.

Interrogat que diga si ell delat depositant no sabia res en la mort del frare com axi sescalsa. E dix que ell debat depositant ja ha dit que no sen calsa sino per los turbos que li donà lo soldat quil havia mort (...).

Interrogat que diga si conex Hernan Periz e Francisco Cortes. E dix que ell depositant conex dos soldats de Ervissa y nois conex de nom y dix ell depositant que aquexos dos son los qui li leven fals testimoni, qui stant ell depositant a la preso de Menorca li digueren que aquexos dos li leven fals testimoni, que diven que ells ho ha hatorgat y es fals.

Segueixen més preguntes que fra Barceló respon sempre de forma que li sia favorable, en contradicció amb testimonis precedents.

Dia 4 de novembre de 1563, el fiscal presenta al vicari general els punts sobre els quals vol que sien interrogats els testimonis, que ja hem sentit abans.

Die XI mensis januarii MDLXIII.

Deposicions de frare Francisc Ximeniz de l'orde de Sant Francisc. Repeteix les notícies rebudes per referències, que ja coneixem. Igualment deposa fra Bartomeu Vell, franciscà.

Segueixen més deposicions preses a Ciutadella; certifica sobre l'autenticitat de la còpia enviada a Mallorca Antoni Tica.

El defensor de fr. Gabriel Barceló és Guillem Bramona, notari i clergue, procurador dels pobres de Crist, el qual *solum petit et suplicat ut vestra dominatio cum misericordia et pietate se habeat cum dicto delato*.

Sentència

Nos Joannes Paulus Varo, juris utriusque doctor, canonicus alme sedis maioricensis, vicarius generalis et officialis Illmi. et Rdm. domini Don Didaci de Arnedo Dei et apostolice sedis gratia episcopi maioricensis et de consilio sue magestatis, commissarius in causa hujusmodi a Sta. sede apostolica specialiter electus et deputatus. Viso processu recepto contra fratrem Gabrielem Barçolo ordinis beate Marie de Succursu in et super homicidio perpetrato in personam fratris Michaelis Guerrero ejusdem ordinis et prioris monasterii et conventus beate Marie de Succursu in insula Minoricarum. Visis testibus pro parte fisci curie ecclesiastice examinatis et productis contra dictum fratrem Gabrielem Barçolo. Visa assignatione eidem ad se deffendendum facta. Visa assignatione ad dicendum et allegandum pro conclusionem cause predicto Gabrieli Barçolo facta. Visis allegationibus quibusdam pro parte defensoris predicti fratris Gabrielis Barçolo adductis. Christi nomine invocato, cum ex meritis dicti processus fiscalis resultet probatum quod dictus fr. Michael Guerrero, prior, fuit suffocatus et strangulatus quod etiam dictus frater Gabriel Barçolo judicialiter confessus est asserendo tamen que Petrus Duran, miles stipendiarius illum suffocavit, resultent preterea complura ex quibus sufficienter dictus frater Gabriel videtur convictus de dicto homicidio, id est, quod ipse predictum Michaelem Guerrero interfecit. Resultat enim in primis contra dictum fratrem Gabrielem assertio et depositio dicti Petri Duran qui judicialiter et etiam cum duceretur ad supplicium asseruit quod dictus frater Gabriel strangulavit dictum priorem, ipso Petro Duran assistente et animum dante dicto fratri Gabrieli, cuius quidem Petri Duran assertio maxime est efficacie licet videatur socius criminis cum simus in casu et homicidio in quo veritas aliter haberi non poterit, attentata natura loci in quo delictum fuit commissum, fuit enim commissum dictum delictum in monasterio beate Mariae de Succursu in insula Minoricarum, fratres existebant puta dictus prior et dictus frater Gabriel ubi enim veritas alias haberi non potest, secundum doctores socius criminis contra socium probat. Resultant etiam contra dictum fratrem Gabrielem diu confessiones extrajudiciales per illum facte in diversis locis et temporibus et quarum utraque plene id est per plures contestes probata fuit in quibus quidem confessionibus idem fr. Gabriel confessus fuit quod ipse dictum priorem strangulaverat una autem confessio extra judicialis semiplenam probationem facit et cum in occurrenti casu adsint due confessiones extra judiciales videtur quod plene simul juncte plenam probationem faciant. Resultat etiam contra dictum fratrem Gabrielem fuga, nam statim commisso dicto homicidio idem fr. Gabriel aufugit per nemora et silvas et loca invia. Resultat quoque contra dictum fratrem Gabrielem quod idem frater Gabriel eo tempore et momento quo dictus frater Michael Gue-

rrero, prior, fuit strangulatus (...) ipse frater Gabriel strangulavit vel dicto Petro Duran socio suo stangulam consensit et auxilium prestitit et sic quod est particeps criminis cum dato quod dictus Petrus Duran illum strangulasset, potuisset idem frater Gabriel prohibere ne dictus prior strangularetur ad quod prohibendum dictus frater Gabriel, tanquam monachus et subditus dicto priori tenebatur. Et maxime cum dictus prior essent presbiter et religiosus quo in casu quilibet etiam laicus obligatus fuisset ad illum deffendendum et ad faciendum ne occideretur qui enim potuit prohibereet hominem a morte liberare et non liberavit occidisse eum videtur societatis, preterea occulte scrupulo carere non videtur qui manifesto facinori desiit obviare. Resultat insuper quod omnes fere pecunie et res omnes auree et argenteae que erant dicti fratris Michaelis Guerrero prioris invente fuerunt in posse ipsius fratris Gabrielis ex quod valde verisimiles redduntur illius confessiones extrajudiciales ex eo enim videtur quod dictus frater Gabriel propter pecunias interfecit dictum suum priorem et ut illum derrobaret. Resultat etiam quod dictus fr. Gabriel per aliquot dies post commissum crimen hibil dixit de occisione et strangulatione dicti prioris cum tamen ipse sciret illum scelere interemptum ut ex eius confessione judiciali apparet et alias taciturnitas enim in persona domestica et existenti in eadem domo in qua mortuus reperitur maximam presumptionem facit contra tacentem ut dicunt doctores. Unde ex tot et tantis indiciis et presumptionibus plene probatis id est per plures testes et contestes et in sua specie dicendum est sine dubio prefatum fratrem Gabrielem Barçolo convictum esse de dicto homicidio et maxime cum dictum homicidium sit valde qualificatum ut de se patet quia cum eo concurrat parricidium, latrocinium etiam cum violentia et preterea proditio et insuper assassinium ut satis ex meritis processus et de se constat, et quia ob aliquas corporis dicti fratris Barçolo infirmitates non potuit questionibus et torture supponi, premisis omnibus attentis et alias de consilio infrascriptorum doctorum pronuntiamus et cum presenti declaramus intentionem fisci procuratoris ecclesiastici fore et esse plene probatam contra dictum fratrem Gabrielem Barçolo id est quod ipse fr. Gabriel strangulavit dictum fratrem Michaelem Guerrero, priorem suum et illum derrobavit et quod consequenter attentata atrocitate et enormitate dicti delicti tam qualificati predictum fratrem Gabrielem adherendo dispositioni commissionis apostolice nobis directe, fore et esse ab ordinibus sacris degradandum et degradatum curie seculari tradendum prouti cum presenti prefatum Gabrielem degradari et curie seculari tradi providemus et declaramus. Joannes Paulus, vicarius generalis. = Vidit M. Gual, canonicus. = Vidit P. Andreu, consiliarius.

Hi ha una altra sentència abreujada redactada en català.